

קידום אקלים מיטבי ומוגנות מורים סדנה לחדר- מורים לימי היערכות לקראת פתיחת שנת הלימודים

כתבו¹ - אורלי אבינועם, מדריכה ארצית תחום הורים ומשפחה, שפ"י
אביטל בן-חור, מדריכה ארצית ביחידה לקידום אקלים חינוכי מיטבי וצמצום אלימות, שפ"י

אקלים בית ספרי מיטבי מושפע משלושה מרכיבים אשר יחד ניתן להגדירם כ –

משולש המג"ן - מרחב לדיאלוג, גבולות ומוגנות, נוכחות.

שלושת המרכיבים מתייחסים לכלל באי בית הספר - תלמידים, צוות, הורים ועוד.

הצוות החינוכי שואף לקידום התלמידים בהיבטים שונים, כגון: הישגים לימודיים, חינוך לערכים, מיומנויות חברתיות, מודעות עצמית, כישורי חיים ועוד. על המורים מוטלות משימות רבות ותפקידם כרוך בתחושת שליחות, השפעה וסיפוק, כמו גם בקונפליקטים, אתגרים והתמודדויות.

כלל באי בית הספר שואפים למוגנות, לתחושת מוגנות ולביטחון ברמת הפרט וברמת הארגון, הן בקרב התלמידים והן בקרב הצוות החינוכי, המורים, אשר עליהם תלויה ועומדת כל העשייה החינוכית בבית הספר.

בסדנה שלהלן אנו מבקשים להתבונן בסוגיית מוגנות הצוות החינוכי ולחשוב על דרכים לשמור עליה ולקדם אותה.

מטרות

- שיח, שיתוף ודיון בחוויות, רגשות ותפיסות אישיות בסוגיית מוגנות המורים.

¹ בהמשך תפורסם הסדנה גם בשפה הערבית

- קידום תשתית של שיח ושותפות חינוכית עם ההורים כגורם משפיע לשיפור תחושת המוגנות בקרב הצוות החינוכי
- התייחסות לסוגיית מוגנות המורים בתקנון בית הספר, בהלימה לחוזר מנכ"ל.
- גיבוש דרכים לקידום מוגנות מורים בבית הספר מתוך היבטים של כבוד הדדי, ניהול קונפליקטים וברית מורים.

הנחיות כלליות

- על מנת לאפשר שיח פתוח ומעמיק, אנו ממליצים לקיים את הסדנה בפורום של עד 25 מורים. בחדרי- מורים גדולים יותר, מומלץ לקיים את הסדנה בקבוצות.
- את הסדנה ינחו יחד מנהל/ת ויועצ/ת בית הספר.
- מומלץ לקיים את הסדנה בישיבה במעגל.
- הסדנה המוצעת להלן הינה ארוכה יחסית. יועצ/ת ומנהל/ת בית הספר יבחרו ע"פ מאפייני ביה"ס באילו חלקים להעמיק והיכן ניתן לקצר.

הכנה למפגש

- הקמת קבוצת ווטסאפ ייעודית למשתתפי הסדנה.
- צילום הנספחים הרלוונטיים לסדנה והתקנון הבית-ספרי

מהלך הסדנה

1. משולש מג"ן האקלים שלנו

נחלק לכל משתתף רצועה מתוך הרצועות שבנספח 1.
בכל רצועה שתי שורות –

השורה העליונה מתייחסת לאחד ממרכיבי המג"ן:

מרחב לדיאלוג – מרחב בית-ספרי המאפשר שיח ויחסי קירבה בין באי בית הספר

גבולות ומוגנות – נהלים וכללים בית-ספריים, הטמעתם ואכיפתם, ושמירה על מוגנות באי בית הספר.

נוכחות – נוכחות פיזית ונוכחות רגשית המבטאות מנהיגות ומשמעות.

השורה התחתונה מתייחסת לאחת מאוכלוסיות בית הספר (תלמידים, צוות, הורים)

התרגיל מתבצע בשני סבבים:

סבב ראשון – נבקש מהמשתתפים לחפש זה את זה וליצור "משולשים" שיכללו את שלוש צלעות המג"ן, כאשר המשולש כולו וכל צלעותיו מתייחסים לאותה אוכלוסייה בבית הספר, (לדוגמה: קבוצה של שלושה משתתפים עם רצועות היוצרות יחד משולש: דיאלוג, גבולות ומוגנות, נוכחות כשלכולם בשורה התחתונה רשום "תלמידים", וכן עוד שני משולשים ע"פ צלעות המג"ן, כשבשני בשורה התחתונה רשום "צוות" ובשלישי "הורים").
בכל "קבוצת משולש" יתקיים שיח קצר אודות שלושת מרכיבי המג"ן, כל משתתף יתייחס למרכיב שרשום לו, "דרך העיניים" של אותה אוכלוסייה בבית-הספר - חוזקות ובקשות להמשך.

סבב שני: נבקש מהמשתתפים ליצור "משולשים" שיכללו את שלוש האוכלוסיות, כאשר המשולש כולו וכל צלעותיו מתייחסים לאותה צלע במג"ן בבית הספר (לדוגמה: קבוצה של שלושה משתתפים עם רצועות היוצרות יחד משולש: תלמידים, צוות והורים, כשלכולם בשורה התחתונה רשום "מרחב לדיאלוג", וכן עוד שני משולשים ע"פ צלעות המג"ן, כשבשני בשורה התחתונה רשום "גבולות ומוגנות" ובשלישי "נוכחות ומנהיגות").
בכל משולש יתקיים שיח קצר על שלושת מרכיבי המג"ן, כל משתתף יתייחס למרכיב שרשום לו, "דרך העיניים" של אותה אוכלוסייה בבית-הספר - חוזקות ובקשות להמשך.

חזרה למליאה, שיתוף בתובנות משמעותיות מהשיח בשני הסבבים.

2. מתמקדים בצלע המשולש – גבולות ומוגנות של המורים

המנחים: יכולנו לבחור להתמקד בכל אחת מצלעות משולשי המג"ן ובעבודה על קידום האקלים, במפגשנו היום אנו בחרנו להתמקד בנושא מוגנות הצוות. לאורך השנים עשינו זאת בהקשרים שונים (כאן ניתן לפרט תכניות והתערבויות בית-ספריות, כגון: קידום דיאלוג תלמידים וכיו"ב).

אנו מבקשים מכל משתתף לצאת מחדר ההתכנסות, לסייר ברחבי בית-הספר ב- 10 הדקות הקרובות ולצלם תמונה שמבטאת עבורו "מוגנות צוות" בבית-הספר. התמונה יכולה לבטא אירוע ממשי או מטאפורה, לייצג מוגנות מיטבית, דילמה או מורכבות ועוד.

לאחר כ- 10 דקות המשתתפים חוזרים עם התמונות.

נבקש מכל משתתף להתבונן בתמונה שצילם, ולתת לה שם.

נבקש מכל משתתף לשלוח את התמונה שצילם עם השם שהעניק לה, לקבוצת הווטסאפ של משתתפי הסדנה, שנפתחה, כאמור, מבעוד מועד.

נתחלק לרביעיות לשיח משתף ומעמיק בהשראת התמונות. אחד המשתתפים את התמונה שצילם, ואת השם שנתן לה. שלושת המשתתפים האחרים בקבוצה יתארו כל אחד מהם רואים בתמונה, וכיצד היא והשם שניתן לה מתקשרים עבורם למוגנות מורים. לאחר דבריהם, ישתף מצלם התמונה מה התמונה והשם שנתנו לה מבטאים עבורו. את אותו התרגיל נמשיך באותו אופן עם התמונות של שלושת המשתתפים הנוספים בקבוצה.

בשלב הבא נחלק לכל קבוצה "סימן שאלה" ו"סימן קריאה" (נספח 2) נבקש מכל קבוצה, מתוך השיתוף בתמונות, בשמות, בחוויות וההתבוננויות השונות בהן, לכתוב בכרטיס של סימן הקריאה תובנה, בקשה, אמירה שלהם בקשר למוגנות מורים, ובכרטיס של סימן השאלה לכתוב התלבטות, דילמה, שאלה שלהם בקשר למוגנות מורים.

נחזור למליאה.

נסדר במרכז המעגל בשתי שורות את כרטיסי סימני הקריאה וסימני השאלה שנכתבו בקבוצות.

דיון

*אלו סוגיות מעסיקות את חברי המורים שלנו בנושא מוגנות מורים?
מה אנחנו מזהים שאלה בסימני הקריאה? מה בסימני השאלה?*

הארות למנחים:

- מטרת התרגיל היא להעלות לשיח משותף את סוגיית מוגנות המורים. נשתדל לשמוע בלב פתוח את המורים, לתת מקום לקולות ולתחושות שונים.
- אין מטרת התרגיל לתת פתרונות מידיים למורכבות או לקושי. אחד האתגרים של המנחים בשלב זה הינו לא להיגרר ל"פינג-פונג" של שאלה-תשובה, אלא לאפשר שיח רחב ופתוח של תחושות וחוויות המורים.

- יתכן שבשלב זה יעלו גם קולות מורכבים שלא פשוט לשמוע. חשוב שהמנחים יהיו מוכנים גם למצב שכזה. מומלץ להיעזר בדיון בכללי שיח שבנספח 3.
- רצוי למנות לדיון מתעד/ת מבין המשתתפים, שיכתבו את הסוגיות העולות בשיח, לצורך המשך התייחסות ועבודה.

3. איסוף הדיון והמשגות

את הדיון נאסוף תוך התייחסות להמשגות הבאות

א. חוזר מנכ"ל והתקנון הבית-ספרי.

נקרא את חוזר מנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון עה 8(ב) החלק המתייחס למוגנות מורים (נספח 4)
מה מתחדד / מתחדש לנו מתוך חוזר המנכ"ל?
נעין בתקנון הבית-ספרי שלנו: *האם קיימת בו התייחסות לאולנות מורית?*
אם כן – *האם היינו רוצים לשנותו / להוסיף? האם ההתייחסות נוסחה בהלימה לחוזר מנכ"ל?*
אם לא – *מדוע? האם נרצה להוסיף התייחסות לאולנות מורית בתקנון המשק?*

ב. קידום כבוד הדדי

מוגנות מורים היא תנאי בל יעבור. תחושת המוגנות מושפעת מהרצף שבין כבוד הדדי בין מורים להורים ו/או תלמידים, לבין קונפליקט עד כדי עימות, משבר ופגיעה. כחלק מהשאפה לקדם את מוגנות המורים, אנו שואפים לקדם ולחזק את הכבוד ההדדי שבין המורים בבית-ספרנו לבין ההורים והתלמידים.
כיצד נוכל לקדם כבוד הדדי? איך תפוסות קשורות בכך? איך עצולות? איך מיומנויות? איך מניס אכאנוייט?
ניתן להעמיק בדיון זה באמצעות הטבלה שבנספח 5. מילוי אישי של חלקי הטבלה, איסוף במליאת המורים, והמשך דיון ועשייה בצוות אח"מ.

ג. ניהול קונפליקט

לרוב אירועי פגיעה אינם מתרחשים מיד, אלא כהסלמה של קונפליקט. כאנשי מקצוע, נשאף ללמוד ולהתקדם ולרכוש מיומנויות אישיות ובין-אישיות לניהול קונפליקט, בכדי לצמצם הסלמה ואולי אף למנוע פגיעה.

ד. ברית מורים – תמיכה בין עמיתים

בהתמודדויות הקשורות במוגנות מורים חשוב במיוחד שלא להישאר לבד. מנהלת בית הספר, היועצת, צוות הניהול וצוות אח"מ הינם כולם כתובת חשובה לשיתוף, היוועצות ותכנון התערבות.

בנוסף, בקונפליקטים מורכבים, ההמלצה היא שהמורה לא יגיב מיידית ולבד, אלא יעזר בצוות מורים עמיתים ע"פ גישת "ברית מורים" של פרופ' חיים עומר.

ה. קידום תשתית לשיח ושותפות חינוכית עם הורים

שיח מיטבי קבוע עם ההורים מהווה בסיס ליצירת אקלים מיטבי, ולשיתופי פעולה בנושאים הקשורים למוגנות. מומלץ לקיים דיונים עם ההורים ולסכם על הבנות משותפות לדרכי תקשורת בין הורים לבין צוותי חינוך במצב שגרה ובמצבי קונפליקט, לתאם ציפיות, וחלוקת תחומי אחריות.

לשם כך, חשוב להכשיר את הצוות החינוכי במתן כלים לניהול שיח זה הן במצבי שגרה והן במצבי משבר.

ו. התייחסויות בחמ"ד

בבתי הספר של החמ"ד ניתן להתייחס לנושא גם מתוך לימוד דף המקורות שבנספח 6.

ז. התייחסות בחנ"מ

ניתן להרחיב בסוגיית מוגנות המורים גם בהקשרים הייחודיים לחנ"מ באמצעות נספח 7

4. סיכום

בסבב, נבקש מכל משתתף לחזור אל התמונה שצילם היום, ולחשוב הפעם על ברכה לחדר המורים. ברכה המתקשרת למוגנות מורים ולתמונה הייחודית שצילם. נשמע ונאסוף את הברכות.

דברי סיכום מאת המנחים

קידום אקלים מיטבי הינו אחד היעדים המרכזיים והבסיסיים בבית - הספר, ולאורך השנים אנו פועלים לקידומו בזירות ופעולות רבות ומגוונות. במפגש היום בחרנו להתבונן ולדון יחד בנושא "מוגנות מורים". שמענו את התחושות, החוויות והדילמות שסביבו. למדנו את ההתייחסויות בחוזר המנכ"ל ובתקנון הבית-ספרי, ואנו יוצאים עם סוגיות רבות למחשבה ולעבודה בנושא מוגנות מורים.

הבסיס להשגת כל יעד ולהגשמת החזון הבית-ספרי שלנו הינו תחושת מוגנות של כל באי בית-הספר ובכללם כמובן המורים. נמשיך לפתח ולקדם נושא זה במהלך השנה בהקשרים ובמפגשים נוספים. אנו מזמינים כל מורה שמעוניין לשתף במחשבה או בחוויה בנושא, להיוועץ או להציע רעיונות לקידומו, לפנות אל צוות אח"מ.

נספח 1 – צלעות משולשי המג"ן

מרחב לדיאלוג

צוות ביה"ס

מרחב לדיאלוג

תלמידים

מרחב לדיאלוג

הורים

גבולות ומוגנות

צוות ביה"ס

גבולות ומוגנות

תלמידים

גבולות ומוגנות

הורים

נוכחות

צוות ביה"ס

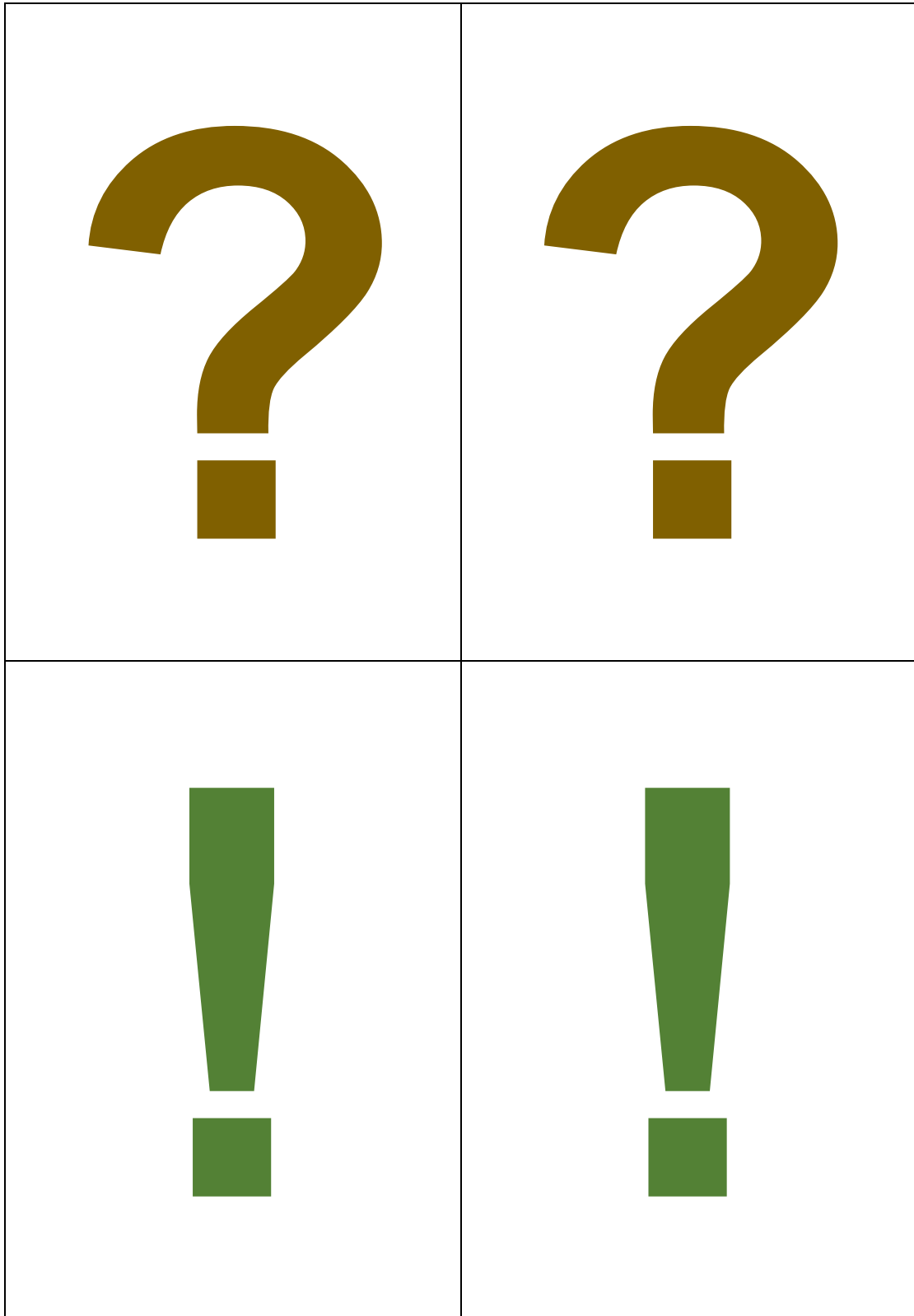
נוכחות

תלמידים

נוכחות

הורים

נספח 2 – סימן שאלה וסימן קריאה מוגנות מורים

נספח 3 – עקרונות וכללי שיח

- מטרת מעגל השיח היא שיתוף אישי בחוויות, רגשות ותפיסות.
- אין "תשובה נכונה" ו"תשובה לא נכונה", כל משתתף הוא אדם בעל עולם פנימי, חוויות, רגשות ותפיסות שונות.
- במעגל השיח אנו משתדלים להקשיב זה לזה בלב פתוח, ללא שיפוטיות ומתוך סקרנות, גם אם דברי הדובר שונים מהמוכר והמקובל עלינו.
- אין נכנסים לדברי הדובר, אלא מקשיבים ומחכים לסיום דבריו לפני שנדבר.
- אין סותרים / חולקים על דברי הדובר, אלא משתפים בחוויה/ רגש / תפיסה שלנו, שיכולים להיות דומים, שונים או הפוכים.
- הקשבה איננה הסכמה.
- הקשבה הינה אחת המתנות הגדולות ביותר שאנו יכולים להעניק זה לזה.

נספח 4 – מתוך חוזר מנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי

והתמודדות מוסדות חינוך עם אירועי אלימות וסיכון עה 8(ב)

פרק ג סעיף 3.8 טבלה ו

חלק ב': טיפול באירועי אלימות שהורים מעורבים בהם

במקרים אלה יעניק משרד החינוך סיוע ותמיכה לצוותי החינוך באמצעות היועצים החינוכיים, הפסיכולוגים והמפקחים, תוך היוועצות עם היועץ המשפטי

טווח התגובה אם הופרו הכללים	דוגמאות לאירועי אלימות
<p>במקרה של אלימות של הורה/קרוב משפחה של תלמיד נגד עובד הוראה</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש לפעול להפסקה מידית של הפגיעה. - יש לערוך בירור בחדר המאפשר פרטיות (אפשר להיעזר ביועץ חינוכי או בפסיכולוג בית הספר לקיום השיחה). יש להימנע מהסלמה של האירוע. אם מתקיימת חקירת משטרה יש לפעול בתיאום ובהתייעצות עם גורמי המשטרה והרווחה ולפעול על פי הנחייתם. - הגשת תלונה למשטרה תיעשה על ידי עובד ההוראה ובהתאם לשיקול דעתו. - אין לחייב או למנוע מהעובד את הגשת התלונה. בנוסף על הגשת תלונה ע"י עובד ההוראה הנפגע, גם מנהל בית הספר רשאי להגיש תלונה, בהתאם לשיקול דעתו. - המנהל ידווח על האירוע בכתב למפקח בית הספר, ויועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - אנשי המקצוע בבית הספר (יועץ או פסיכולוג) ילוו את עובד ההוראה הנפגע. בהתאם לצורך יש לתמוך בו בעזרת מפקח בית הספר וגורמי הרשות המקומית. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע יידע מפקח המוסד החינוכי את הקב"ט המחוזי במשרד החינוך. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע, ילווה מפקח המוסד החינוכי בשיתוף עם המפקחת על הייעוץ את אנשי צוות המוסד החינוכי ויתמוך בהם. - לפי הצורך ובהתאם לחומרת האירוע יכנס מפקח המוסד צוות הכולל את הגורמים המקצועיים הרלוונטיים כאמור לעיל וכן ייועץ עם הלשכה המשפטית של משרד החינוך. <p>במקרה של אלימות הורה נגד תלמיד (שאינו בנו/בתו)</p> <p>במקרה שבו אירוע האלימות נגד התלמיד התרחש בתוך כותלי המוסד החינוכי:</p> <ul style="list-style-type: none"> - יש להפסיק באופן מיידי את הפגיעה. - על בית הספר לדווח על פי חוק למשטרה או לעו"ם לחוק הנוער. - המנהל ידווח על האירוע בכתב למפקח בית הספר, ויועץ בית הספר ידווח למפקח על הייעוץ. - יש ליידע את הורי הילד הנפגע. - יש לכנס צוות לטיפול מיידי באירוע. - יש לתעד את האירוע. - יש ללוות את התלמיד הנפגע וכן את התלמיד שהוריו או קרובי משפחתו היו מעורבים באירוע ולתמוך בהם בעזרת אנשי המקצוע בבית הספר (היועץ או הפסיכולוג). - הגשת תלונה למשטרה תיעשה ע"י הורי התלמיד הנפגע ובהתאם לשיקול דעתם. - לפי הצורך יש לקיים התערבות מערכתית, כמו שיחות בכיתות. 	<p>טיפול באירועי אלימות שמעורבים בהם הורים/קרובי משפחה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - איומים ואלימות מילולית - חמורה - אלימות פיזית.

נספח 5 – מקדמים כבוד הדדי בין מורים להורים ו/או תלמידים

פעולות	מבנים ארגוניים	מיומנויות	תפיסות	
				קידום כבוד הדדי בין מורים להורים
				קידום כבוד הדדי בין מורים לתלמידים

נספח 6 – לחמ"ד: מקורות להעמקה

בבא בתרא כא' ע"א

דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה, מאי דרוש? (דברים י"א) ולמדתם אותם - ולמדתם אתם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? (ישעיהו ב') כי מציון תצא תורה; ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז... עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

הרש"ר הירש / יסודות החינוך

"עזר כנגדו - זהו ביטוי לשיתוף פעולה מלא... זהו ההדדיות של האב והאם לגבי חינוך ילדיהם, וזהו גם הביטוי הקולע ליחס שבין ההורים ובית הספר, אשר על ידי שיתוף פעולה מצד שני הגורמים יחד יובטח עתידם של הילדים."

נספח 7 – לחנ"מ: סוגיות ייחודיות לדיון בנושא מוגנות צוות

נתייחס לאפיון חנ"מ של בית הספר (ASD / מורכבות שכלית התפתחותית / נכויות קשות ו-CP, לקויות למידה, הפרעות נפשיות, הפרעות התנהגות / אחר):

- כיצד האפיון משפיע על תחושת המוכנות של הצוות?
- מה האתגרים שהאפיון מציב בפני הצוות?
- מה עוד משפיע על תחושת המוכנות של הצוות במיה"ס?
- איזו חולקות של בית הספר (בתפיסות, במיומנויות, בידע, הכשרה וניסיון, במבנים ארגוניים) צשויות לסייע בקידום תחושת המוכנות של הצוות?
- למה אנו לקוקים בכדי לקדם את תחושת המוכנות של הצוות?